

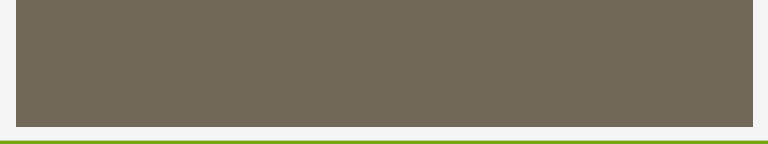
Specifická epidemiologická rizika v intenzivní péči o pacienta

Kolářová Marie
mkolar@med.muni.cz
podzim 2014

Intenzivní (neodkladná) péče je vysoce specializovaná diagnostická a léčebná činnost ve zdravotnických zařízeních určená nemocným s hrozícím nebo nastalým reverzibilním selháním životních funkcí s nutností jejich podpory nebo dočasné náhrady.

Pacienti zde hospitalizovaní jsou ohroženi větším rizikem spjatá s intenzivní a resuscitační péčí.

NN na pracovištích intenzivní medicíny tvoří přibližně 25 % ze všech nozokomiálních infekcí.

Jejich incidence na těchto pracovištích je desetkrát vyšší než na odděleních standardní péče.

Nemocniční mikrobiální kmeny kolonizují plochy a předměty v okolí pacienta. V prostředí JIP se nachází mnoho příznivých podmínek pro realizaci epidemického procesu a při nedodržení hygienického režimu se nemocniční patogeny snadno šíří a ohrožují pacienty, ale i ošetřující personál.

Epidemiologické charakteristiky specifické nemocniční mikroflóry:

- ❖ Vyznačují se schopností přežít v nepříznivých životních podmínkách jsou odolné při zaschnutí; přežívají v ovzduší, ve vodě na prádle, v odpadech od pacienta
- ❖ Opakovanou expozicí se stávají odolné k působení dezinfekčních přípravků.

To vše usnadňuje **nepřímý přenos**.

- ❖ Stávají se postupně rezistentní k jednomu či více antibiotikům a komplikuje se debacilizace zdrojů nákazy.

Se specifickými diagnostiko-terapeuticko-ošetrovatelskými procesy u pacienta souvisí i specifická infekční rizika:

- ❑ Extrémně vysoká vnímavost pacientů k infekci v důsledku základního onemocnění či přidruženého zdravotního problému a kritické kondice.
- ❑ Věk pacienta – děti, starší osoby
- ❑ Výživa - déletrvající karence bílkovin, celková kachexie nebo metabolické poruchy vč. parenterální výživy a ggastrické sondy snižují odolnost.
- ❑ Psychické faktory, stres, nedostatek spánku
- ❑ Vytváření netradičních nefyziologických vstupů do organismu pacienta - i.v. vstupy, močové katetry, UPV, drény, operační rány

Původci nemocničních infekcí

Postupné změny v etiologické struktuře:

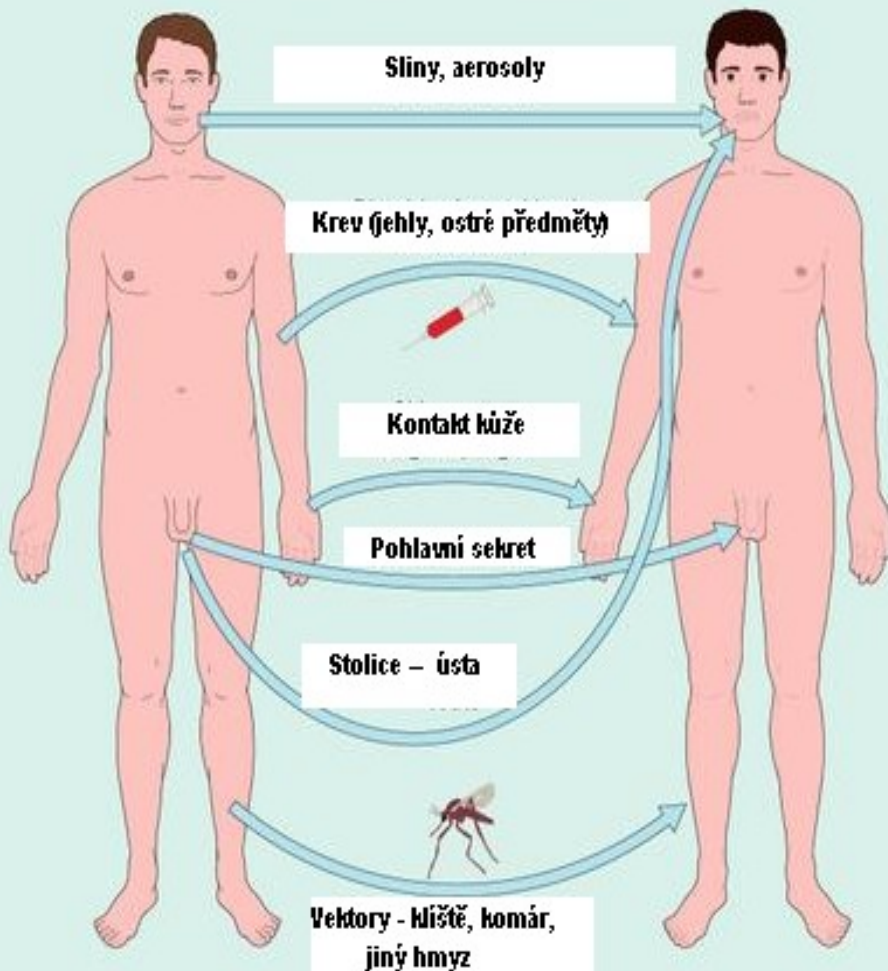
- polovina minulého století - ***Staphylococcus aureus*** v 70. letech - **G- bakterie, G + baktérie (SA)**
- v 80. letech - **MRSA, enterokoky vč. VRE**
- Současnost - **Polyresistentní G - bakterie s produkcí širokospektrých betalaktamáz (Klebsiella pneumoniae ESBL, E. coli ESBL, apod),**
- u imunokompromitovaných pacientů – významné i původně méně virulentní **viry, houby, paraziti**

OSÍDLENÍ LIDSKÉHO TĚLA MIKROORGANIZMY

Normální nálezy

Přenos mikroorganismů mezi lidmi

Vstupní brány do těla

Spojivky

Nos

Ústa

Horní dých.cesty

Kůže

Dolní dých. cesty

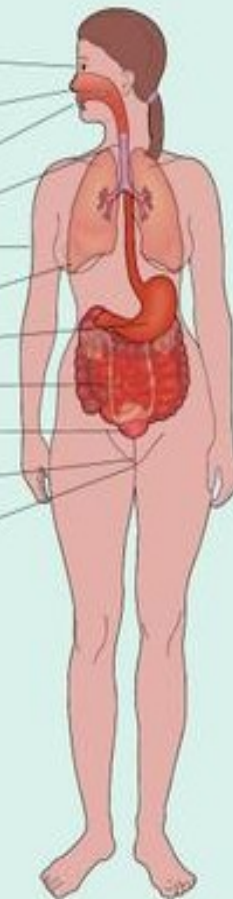
Žaludek

Sřevo

Močové cesty

Pohlavní orgány

Rektum

Žilní katétr

Žilní vstup je nefyziologický invazivní vstup do krevního řečiště.

Stav, při kterém dochází k porušení nebo ohrožení integrity pokožky za účelem:

- aplikace intravenózních léků
- podávání krevních derivátů
- parenterální výživa
- doplnění tekutin

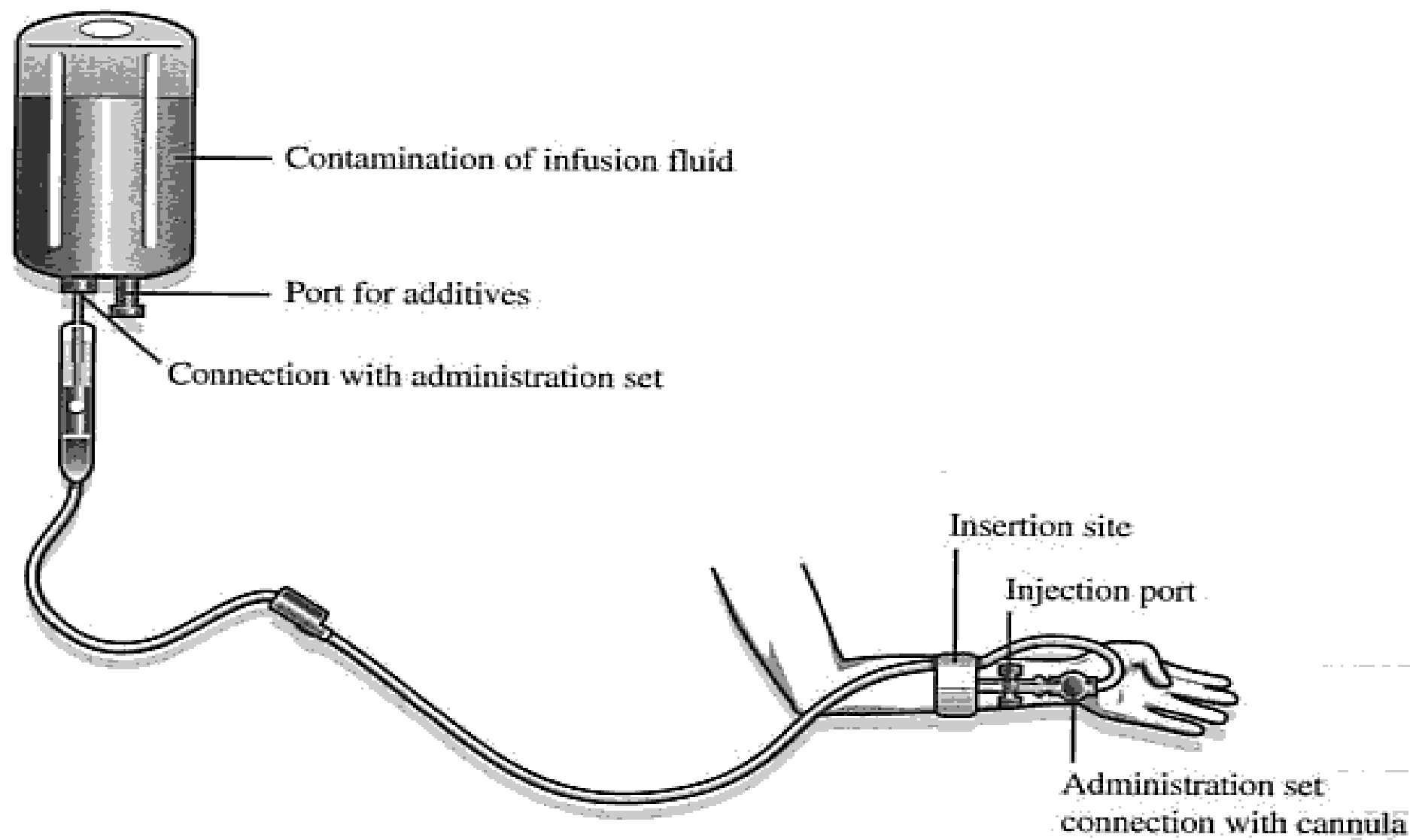
Infekční komplikace:

- - infekce místa vpichu,
- - infekce krevního řečiště,
- - endokarditida,
- - osteomyelitida

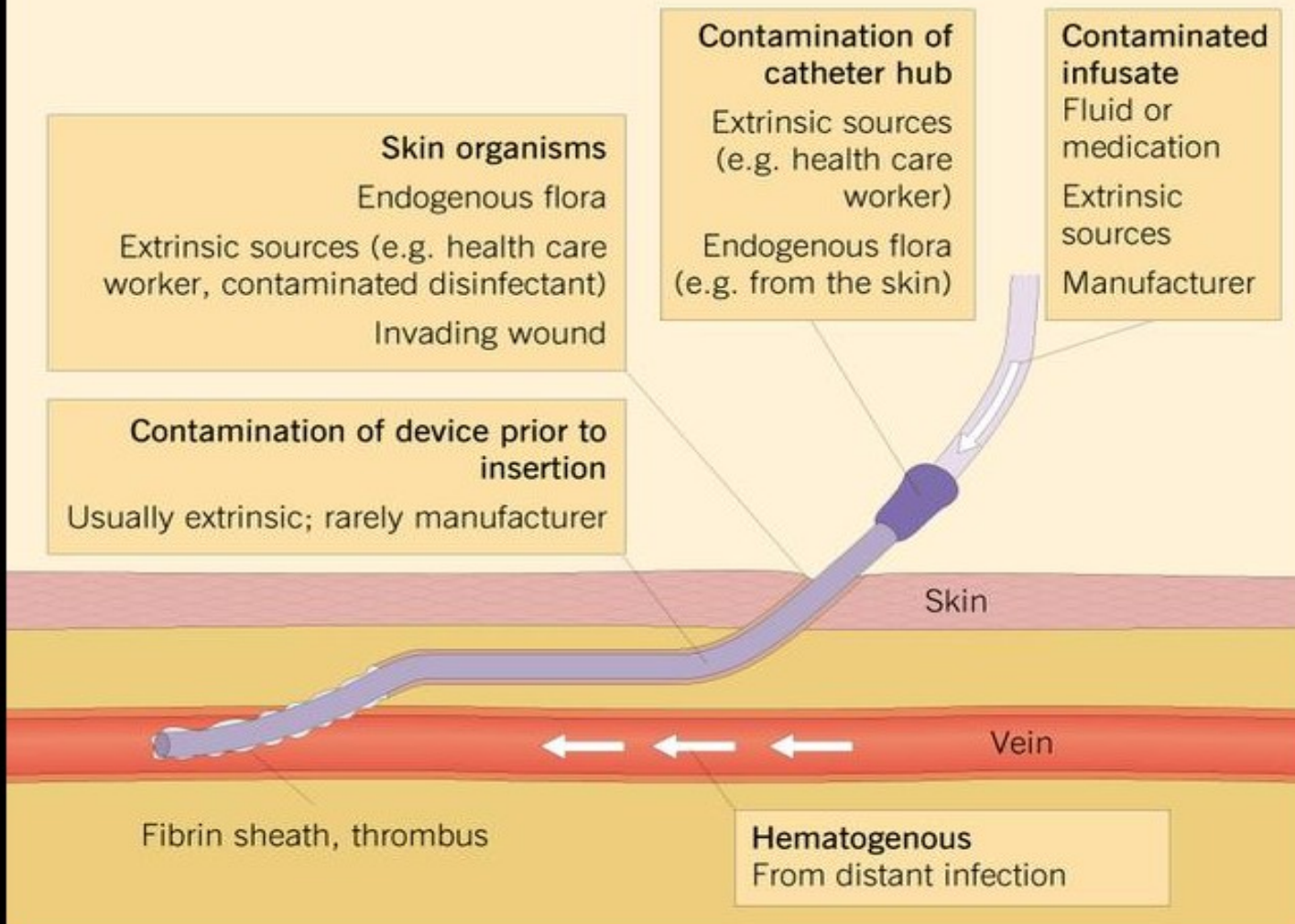

Intravenous Infusions

Sites of Possible Contamination

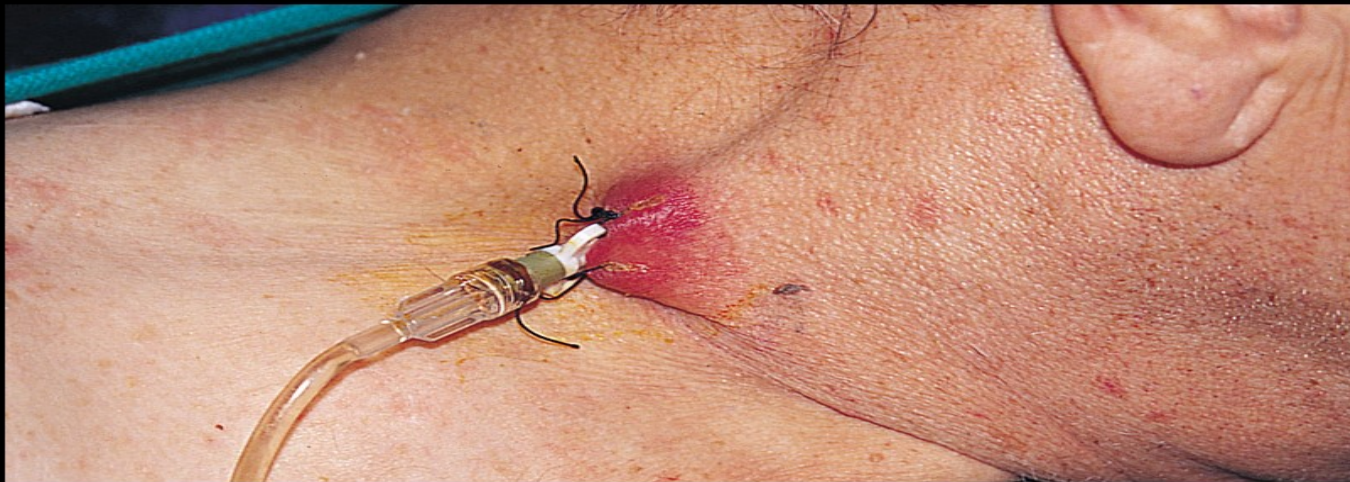
POTENTIAL ROUTES OF INFECTION

Staphylococcus aureus in a patient who has a Hickman catheter. The extending cellulitis (maximum extent shown by black marker pen line) has responded but the local tunnel infection persists and mandates line removal.

Catheter exit site infection in a patient with central venous catheterization through the jugular vein.

Diffuse skin involvement with petechial lesions in a patient with *Staphylococcus aureus* bacteremia, endocarditis and acute aortic insufficiency.

UMĚLÁ PLICNÍ VENTILACE V INTENZIVNÍ PÉČI

K indikacím
patří:

- – zástava dechu a oběhu
- - těžká respirační insuficience
- - srdeční selhání
- - šokové stavy
- - polytraumata
- - poúrazové a pooperační stavy
- - intoxikace
- - kranio-cerebrální traumata

Pneumonie (PNEU) je druhou nejčastěji se vyskytující nozokomiální nákazou (NN); VAP nejčastější nákazou získanou na JIP (incidence se pohybuje mezi 9 - 67%, nebo 4,4- 51 případů na 1 000 ventilátorových dní).

Je příčinou signifikantně vyšší morbiditity a mortality (10% - 40%) s prodloužením hospitalizace a s nárůstem nákladů na léčbu.

U kriticky nemocných pacientů jsou alterované přirozené obranné mechanismy (kašlací reflex, mukociliární clearance, složky imunitního systému).

Baktérie se dostávají do dolních dýchacích cest:

- aspirací orofaryngeální flory a flóry souvisejících struktur (paranasálních dutin, dentálních plaků),
- inhalací aerosolu obsahující mikroorganismy (při inhalační terapii, anestézii, při nebulizaci vzduchu nebulizátory)
- méně často hematogenně nebo (vzácně, spíše hypoteticky) translokací ze zažívacího traktu.
- Význam žaludku jako rezervoáru infekce je diskutovaný
- Hematogenní cesta ze vzdáleného infekčního ložiska (purulentní flebitida, pravostranná endokarditida) je vzácná, stejně jako přenos infekce translokací nebo lymfogenní cestou.

Močové katétr

Za fyziologických podmínek se bakteriální flóra distálního úseku močové trubice, která má tendenci migrovat do močového měchýře, močením neustále odplavuje.

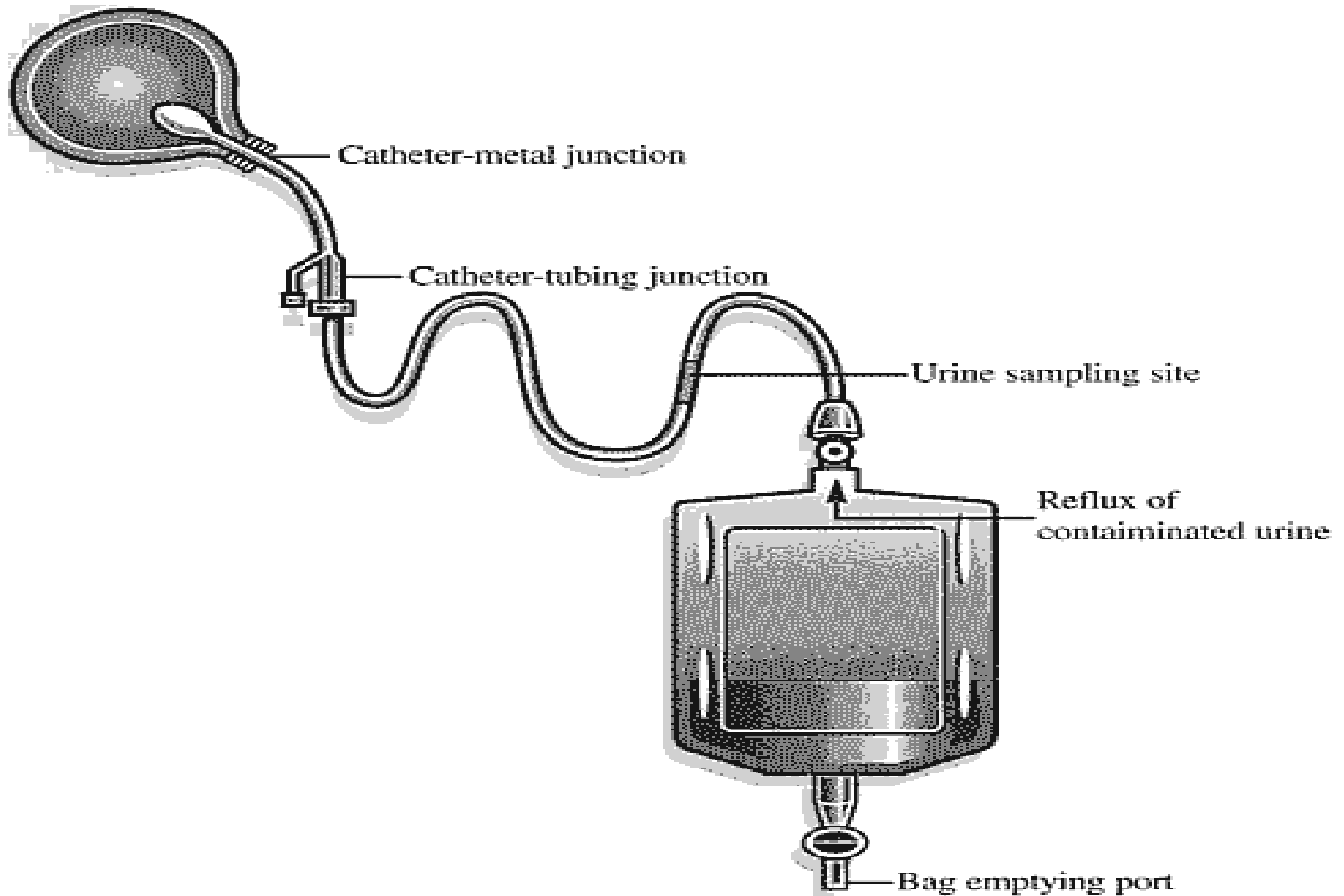
Zavedením katétru se tento přirozený čistící mechanismus obchází a perineální a uretrální flora putuje do močového měchýře.

Infekce močového traktu (UTI) je nejčastěji se vyskytující nosokomiální infekcí (NI), představuje více než 30 % všech hlášených NI pacientů akutní i dlouhodobé péče.

Většina těchto infekcí (66 – 86%) vzniká v příčinné souvislosti s močovým katétrem nebo s urologicko-endoskopickým zákrokem (10%).

Indwelling Catheterisation of Urinary Tract

Sites of Possible Contamination

Močové katétry

Kromě vzácné hematogenně vzniklé pyelonefritidy, způsobené výhradně *Staphylococcus aureus*, většina mikroorganismů vyvolávající CAUTI pochází z:

- ❖ pacientovy rektální nebo perianální flóry nebo z
- ❖ rukou ošetřujícího zdravotnického personálu při zavádění nebo ošetřování (manipulací) se sběrným systémem.

Mikroorganismy vstupují při zavedeném katétru do močových cest dvojitou cestou:

extraluminálně:

- a) časná infekce – vzniká přímou inokulací mikroorganismů při zavádění katétru
- b) pozdní infekce - kdy mikroorganismy stoupají z perinea kapilárním vzlínáním v tenkém souvislém mukosním filmu po zevním povrchu katétru
- Extraluminální cesty šíření mají větší význam u žen (krátká uretra a vzdálenost od análního ústí). Bylo zjištěno, že vysoká kožní bakteriální nálož periuretrálně je nejrizikovější faktor pro obě pohlaví.
- Extraluminárně se podílí na vzniku CAUTI je významnější, nežli u intraluminární cesty (pro G+ koky v poměru 79% versus 21%, pro G- tyčinky v poměru 57% versus 43%, a kvasinky 69% k 31%).

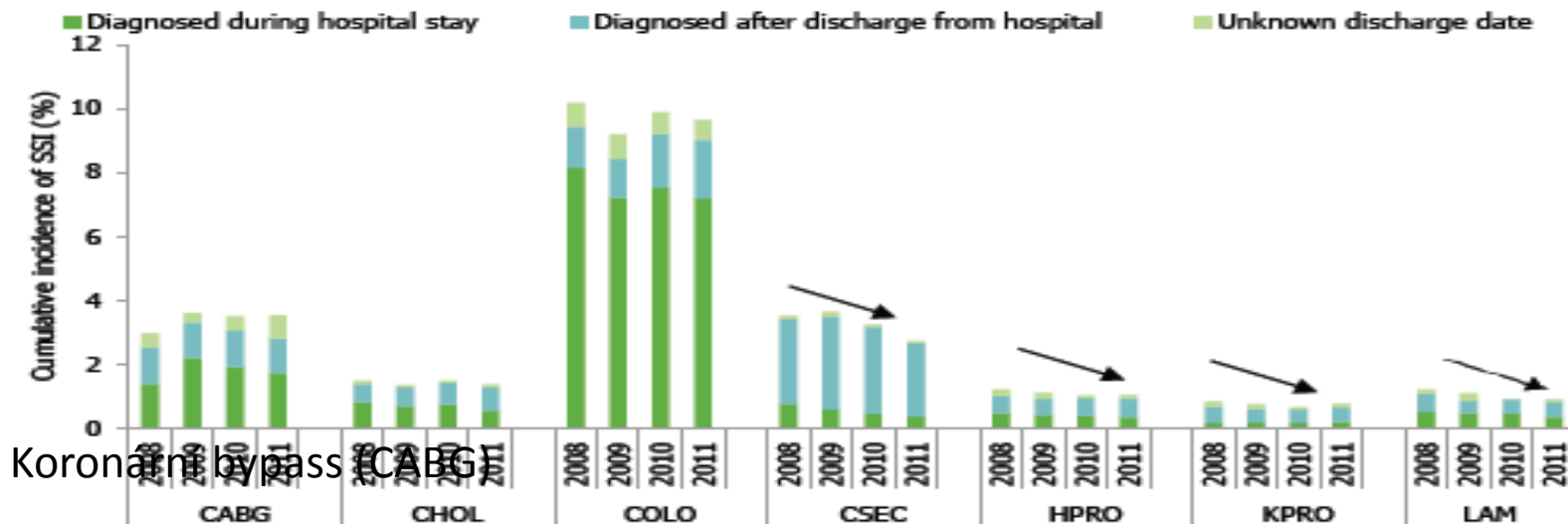
intraluminálně – refluxem mikroorganismů, když dojde k poškození uzavřeného drenážního systému, nebo kontaminací moče ve sběrném vaku

Operační výkon a riziko infekce

Trendy vybraných IMCHV 2008 - 2011

Figure 3.3. Cumulative incidence for SSI by year and operation type, EU/EEA countries, 2008–2011

Data source: ECDC, HAI-Net SSI patient-based data 2008–2011.

Koronární bypass (CABG) N = 41 725 operací, IMCHV = 3,5% (1 467)

Cholecystektomie(CHOL) N = 80 563, IMCHV = 1,4% (1 149)

Chirurgie tlustého střeva (COLO) N = 51 526, IMCHV = 9,5% (4 893)

Císařský řez (CSEC) N = 167 202, IMCHV = 2,9% (4 894)

Náhrada kyčelního/kolenního kloubu (HPRO / KPRO) N = 267 985/187 786, IMCHV = 1,0% / 0,7%

Laminectomie (LAM) N = 14 681, IMCHV = 0,8% (122)

Řešení infekčních komplikací po operaci kloubních náhrad

Typický RTG obraz infikované náhrady kyčelního kloubu s lakunárními projasněními a rychlou migrací

Díky pečlivé přípravě pacientů, zavedení super sterilních sálů a speciálnímu režimu na nich, díky lepší operační technice a preventivnímu podávání antibiotik byla **incidence hluboké infekce snížena na jedno až dvě procenta.**

MUDr. David Jahoda, doc. MUDr. Pavel Vavřík, CSc., MUDr. Ivan Landor, CSc., I. ortopedická klinika FN Motol a UK 1. LF, Praha, foto z archivu autora

An acutely infected knee replacement. The site was washed out but the infection failed to resolve. At re-operation the implant was found to be loose and it needed to be removed. *Staphylococcus aureus* was grown from deep specimens.

A sinus tract discharging from an infected total hip replacement. *Staphylococcus aureus* was grown from deep specimens. Note the Koebner phenomenon; this patient's

PROCES ŠÍŘENÍ NÁKAZY

Protiepidemická opatření

Včasné rozpoznání a diagnóza nemoci

Izolace v nemocnici

Izolace v domácím prostředí

Léčení

PROCES ŠÍŘENÍ NÁKAZY

Protiepidemická opatření

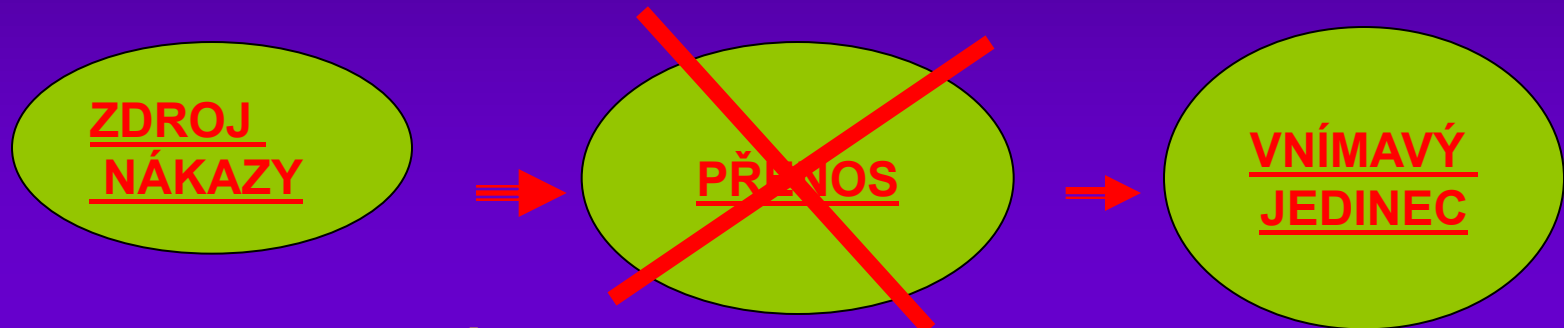
Zdravý životní styl - otužování, sport, pohyb,
výživa, dostatek spánku ,

Imunizace aktivní

Imunizace pasivní

PROCES ŠÍŘENÍ NÁKAZY

Protiepidemická opatření

MYTÍ , (DEZINFEKCE) RUKOU,

**Praní prádla, větrání, úklid na vlhko,
malování**

Kvalitní pitná voda, tepelná úprava stravy,

Likvidace odpadů, ...

Dezinfekce, sterilizace

A) JEDNORÁZOVÉ POMŮCKY

ODPAD

PACIENT

B) Pomůcky pro opakované použití

ČISTÁ
STRANA

NEČISTÁ
STRANA

PRANÍ,
MYTÍ NÁDOBÍ,
DEZINFEKCE,
STERILIZACE

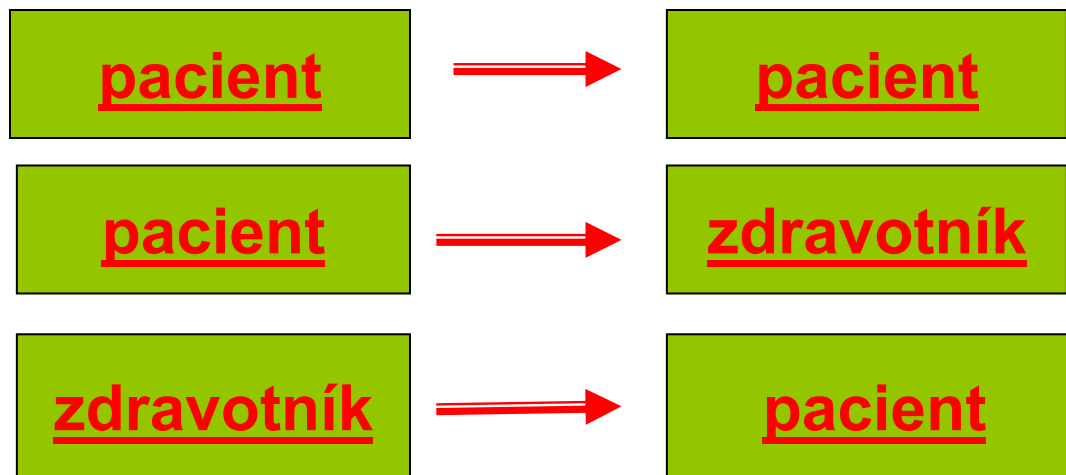
Zásady protiepidemického režimu

Cílem nastavení preventivních protiepidemických režimů v péči o pacienta je eliminovat nejméně jeden ze tří článků epidemického procesu (= zdroj nákazy, přenos původce, vnímavý jedinec) a tak **přerušit proces šíření infekcí** v nemocničních podmínkách tj:

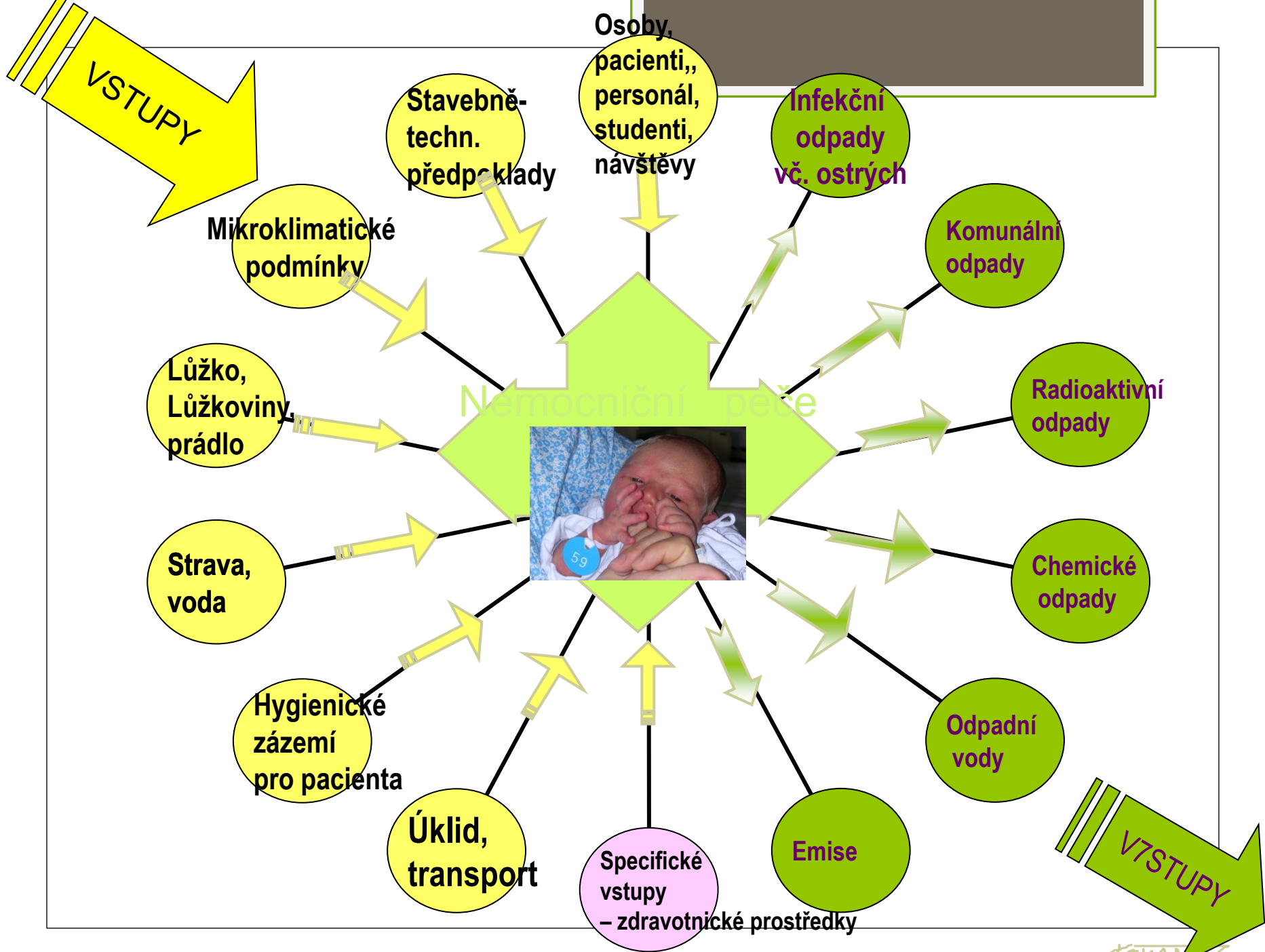
1. Identifikovat **zdroje nákazy mezi pacienty i zdravotníky (i potenciální)** a eliminovat je nastavením **bariéry**:
  - **izolací zdroje nákazy** různé intenzity (* na infekčním odd. , * na samostatném pokoji),
  - **léčením zdroje nákazy** apod
2. Zvážit možné **způsoby přenosu původců** od okamžiku příjmu pacienta a potom během konkrétních diagnosticko-terapeuticko-ošetrovatelských procesů a nastavit konkrétní preventivní **bariéru**, která případný přenos zablokuje.
3. Ovlivnit pozitivně vnímavost pacientů je málo realizovatelné naopak v důsledku základního onemocnění, v souvislosti s celou řadou úkonů (vč. vzniku nefyziologických vstupů), operačních zákroků a terapie (imunosupresiva či léky s imunodepresivními vedlejšími účinky),

Bariérová ošetrovatelská péče

je systém pracovních a organizačních opatření a používání postupů, které mají zabránit přenosu mikroorganismů :

Cílem je ochránit vysoce vnímavé pacienty a zabránit vzniku nemocničních profesionálních infekcí

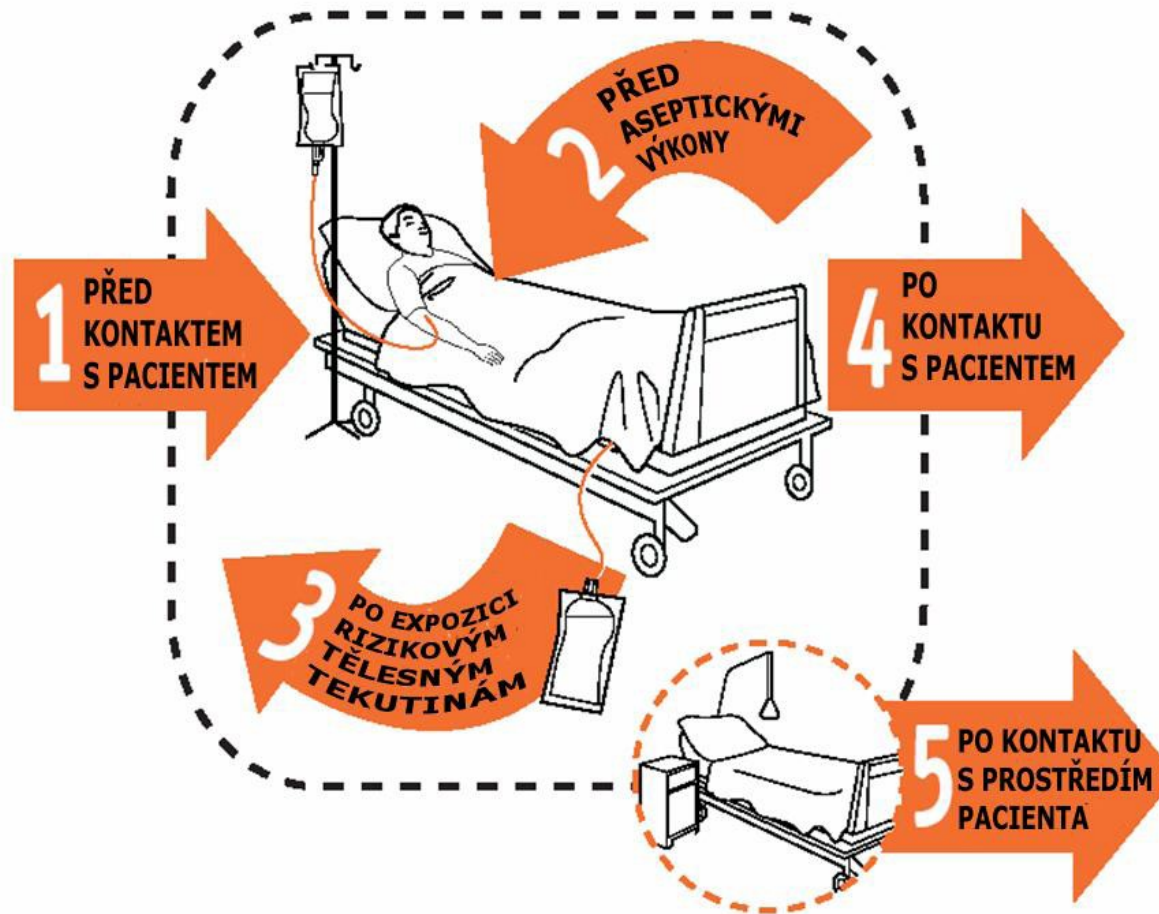
Základní bariérová opatření:

- a) mytí rukou
- b) používání rukavic
- c) ústní roušky, ochrana očí, obličejové štíty
- d) pláště a ochranné oděvy
- e) péče o zdravotnické prostředky
- f) monitoring mikroklimatických podmínek
- g) prádlo
- h) ochrana zaměstnanců
- i) izolace pacienta na samostatném pokoji

Nedodržení předepsaných bariérových preventivních opatření je třeba chápat jako oslabení

Bariérový systém je třeba chápat jako jeden celek a také jej jako celek realizací všech jeho částí dodržovat!

5 základních situací pro HYGIENU RUKOU

**HYGIENA RUKOU - nákladově nejefektivnější opatření
v prevenci nemocničních infekcí**

Bariérová ošetrovatelská péče o pacienty s polyrezistentními kmeny:

- **Izolace pacienta** - samost. pokoj, přednostně klimatizovaný
- **Označení pokoje**

Před vstupem do pokoje „hygienický filtr“:

Vyčlenění **ošetřujícího personálu** (min. počet)

Informovat dispečerku a **pracovníci Olman**

Informovat a poučit **návštěvy**

Vždy dezinfekce rukou !

- NLZP + lékaři při předpokládané práci s pacientem:
OOPP – 1.plášť, 2.krytí vlasů, 3.ústenka, 4.rukavice
- Návštěvy:
návleky, plášť. Nevnášet osobní věci dovnitř !

Bariérová ošetrovatelská péče o pacienty s polyrezistentními kmeny:

Čistá strana- směrem k užití u pacienta:

- Pomůcky přednostně jednorázové - jinak individualizovat
- Prádlo, léky
- Vše k použití zůstává na pokoji po celou dobu pobytu pacienta !
- Doplnovat zásoby po spotřebování
- Dokumentace a psací potřeby na pokoji
- Jídlo
- .....
- .....

Bariérová ošetrovatelská péče o pacienty s polyrezistentními kmeny:

Nečistá strana- po použití směrem od pacienta:

- Separace odpadů (komunální, infekční, ostré), denně odstraňovat .
- Prádlo – netřídit, nepočítat, neoznačovat jako infekční.
Odstranit v uzavřeném igelitovém pytli včetně použitých OOPP a odložených přímo na pokoji.
- Úklid a) povrchy – vyčleněné nádoby a textilie, běžné dezinfekční prostředky a frekvence
b) Olman - pokoj jako poslední v pořadí. Použitý mop odložit do PE pytle a vylít použitý dezinf. Roztok.
- Jídlo
- .....
- .....

Bariérová ošetrovatelská péče o pacienty s polyrezistentními kmeny:

Při odnášení pomůcek, přístrojů, dokumentace apod. vždy provést povrchovou dezinfekci.

Při kontaminaci prostor, ploch nebo předmětů biologickým materiálem (krev, zvratky, stolice apod.) provede SZP *nebo* PZP okamžitou dekontaminaci potřísněného místa překrytím mulem nebo papírovou vatou namočenou v dezinfekčním roztoku s virucidním účinkem *nebo zasypáním absorpčními granulemi.*

Po uplynutí výrobcem stanovené expoziční doby provede SZP, PZP očistu buničitou vatou.

Dokončení a konečný úklid zajistí pracovnice úklidové firmy.

Bariérová ošetrovatelská péče o pacienty s polyrezistentními kmeny:

Při odchodu z pokoje „hygienický filtr“:

Odložit OOPP na pokoji.

Vyčleněný personál ponechá plášť pověšený na pokoji; ostatní odkládá do infekčního odpadu.

Vždy dezinfekce rukou !

STERILIZACE

je proces, který vede k usmrcování všech mikroorganismů schopných rozmnožování včetně spór, k nezvratné inaktivaci virů a usmrcení zdravotně nebezpečných červů a jejich vajíček.

Nedílnou součástí sterilizace jsou:

- ❑ předsterilizační příprava předmětů,
- ❑ kontrola sterilizačního procesu a sterilizovaného materiálu,
- ❑ monitorování a záznam nastavených parametrů ukazovacími a registračními přístroji zabudovanými ve sterilizátoru a
- ❑ kontrola účinnosti sterilizace nebiologickými a biologickými indikátory.
- ❑ Každý sterilizační cyklus se dokumentuje.

Způsoby sterilizace

A. Fyzikální sterilizace

A.1. Sterilizace vlhkým teplem (syťou vodní párou) v parních

přístrojích je vhodná především pro předměty z kovu, skla, porcelánu, keramiky, textilu, gumy, plastů a dalších materiálů odolných k těmto parametrům sterilizace.

A.2. Sterilizace proudícím horkým vzduchem - je určena pro

předměty z kovu, skla, porcelánu, keramiky a kameniny.

Horkovzdušná sterilizace se provádí v přístrojích s nucenou cirkulací vzduchu .

A.3. Sterilizace plazmou - využívá plazmy vznikající ve

vysokofrekvenčním elektromagnetickém poli, které ve vysokém vakuu působí na páry peroxidu vodíku nebo jiné chemické látky.

A. 4. Sterilizace radiační - účinek vyvolává gama záření v dávce 25

kGy. Používá se při průmyslové výrobě sterilního jednorázového materiálu, případně ke sterilizaci exspirovaného zdravotnického materiálu. Postupuje se podle ČSN EN 552.

Způsoby sterilizace

B. Chemická sterilizace

- je určena pro materiál, který nelze sterilizovat fyzikálními způsoby. Sterilizačním médiem jsou plyny předepsaného složení a koncentrace.

● B.1. Sterilizace formaldehydem - je založena na působení plynné směsi formaldehydu s vodní párou při teplotě 60 až 80 °C v podtlaku při parametrech stanovených výrobcem (ČSN EN 14 180).

● B.2. Sterilizace ethylenoxidem - je založena na působení ethylenoxidu v podtlaku nebo přetlaku při teplotě 37 až 55 °C při parametrech stanovených výrobcem. Postupuje se podle ČSN EN 550.

Sterilizační obaly

Obaly slouží k ochraně vysterilizovaných předmětů před sekundární kontaminací až do jejich použití:

- * Jednorázové obaly - papírové,
  - polyamidové a
  - kombinované papír - fólie
- * Pevné, opakovaně používané sterilizační obaly jsou kazety a kontejnery.

Na každý pevný sterilizační obal je nutno umístit procesový test.

Skladování a transport vysterilizovaného materiálu

Obaly s vysterilizovaným materiálem se převáží v uzavřených přepravech či skříních, aby byly chráněny před poškozením a znečištěním.

Exspirace sterilního materiálu

Obaly pro jednotlivé způsoby sterilizace a jim odpovídající expirace

Druh obalu	Způsob sterilizace					Exspirace pro materiál	
	PS ¹⁾	HS ²⁾	PLS ³⁾	FS ⁴⁾	ES ⁵⁾	Volně uložený	Chráněný
Kazeta	-	+	-	-	-	24 hod	48 hod
Kontejner	+	+	+	-	-	6 dnů	12 týdnů
Papír /přířez @	+	-	-	+	+	6 dnů	12 týdnů
Papír - folie	+	-	-	+	+	6 dnů	12 týdnů
Polyamid	-	+	-	-	-	6 dnů	12 týdnů
Polypro-pylen	-	-	+	-	-	6 dnů	12 týdnů
Tyvek	-	-	+	+	+	6 dnů	12 týdnů
Netkaná textilie	+	-	-	***	***	6 dnů	12 týdnů
Dvojitý obal @@						12 týdnů	6 měsíců
Dvojitý obal a skladovací obal						1 rok	1 rok

Kontrola sterilizace

Kontrola sterilizace zahrnuje:

- monitorování sterilizačního cyklu,
- kontrolu účinnosti sterilizačních přístrojů a
- kontrolu sterility vysterilizovaného materiálu.

Vyšší stupeň dezinfekce (VSD).

Postup zaručuje usmrcení bakterií, virů, mikroskopických hub a některých bakteriálních spór, nezaručují však usmrcení ostatních mikroorganismů (např. vysoce rezistentních spór).

- Vyšší stupeň dezinfekce je určen především pro zdravotnické prostředky, které nemohou být dostupnými metodami sterilizovány. Před vyšším stupněm dezinfekce se předměty očistí (strojně nebo ručně) a osuší. Pokud jsou kontaminovány biologickým materiálem, zařadí se před etapu čištění dezinfekce přípravkem s virucidním účinkem. Do roztoků určených k vyššímu stupni dezinfekce se ponoří suché předměty tak, aby byly naplněny všechny duté části. Po vyšším stupni dezinfekce je nutný oplach předmětů sterilní vodou k odstranění reziduí dezinfekčních prostředků.
- Dezinfekční roztoky se musí ukládat do uzavřených nádob.

Dvoustupňová dezinfekce (DD)

✓ První stupeň je dezinfekce přístroje ihned po použití přípravkem s virucidním účinkem,

-pak následuje mechanická očista a

✓ poté se provádí druhý stupeň dezinfekce.

Závěrečný oplach se provádí upravenou vodou.

O dezinfekčních přípravcích se vede zápis v deníku s datem přípravy pracovního roztoku, koncentrací a expozici.

DEZINFEKCE

- je soubor opatření ke zneškodňování mikroorganismů pomocí fyzikálních, chemických nebo kombinovaných postupů, které mají přerušit cestu nákazy od zdroje ke vnímavé fyzické osobě.

○ Způsoby dezinfekce:

Fyzikální dezinfekce:

- a) Var za atmosférického tlaku po dobu nejméně 30 minut
- b) Var v přetlakových nádobách po dobu nejméně 20 minut
- c) Dezinfekce v přístrojích při teplotě vyšší než 90 °C a vyšší po dobu 10 min
- d) Ultrafialové záření o vlnové délce 253,7 nm - 264 nm
- e) Filtrace, žíhání, spalování.

DEZINFEKCE

Chemická dezinfekce:

Při použití chemických přípravků se postupuje podle návodu výrobce (pracovní koncentrace, doba expozice).

Účinky baktericidní, virucidní (x obalené, neobalené viry), fungicidní, tuberkulocidní.

Při kontaminaci biologickým materiálem je **nutný virucidní účinek** = chemické báze nebo kombinace :

- 1. Alkoholy** (60-80%) – k dezinfekci suchých rukou, sušení nástrojů
  - + rychlá dezinfekce (30 sec); - hořlavina, příp. výbušná směs po odpaření
2. Přípravky na bázi **chlóru** – na plochy, předměty i na pokožku lze
  - + dobrá účinnost); - zápach, koroduje kovové materiály
3. Přípravky na bázi **jódu** – dezinfekce pokožky před vpichem, předoperačně na
  - + dobrá účinnost); - zabarvuje, alergie
- 4. Peroxosloučeniny** - na plochy, předměty i na pokožku
  - + dobrá účinnost v nízkých % - nestabilní v nízkých %, složité skladování, koroduje kovy
- 5. Aldehydy** - pouze na neživé plochy, předměty **ne na pokožku !!!!**
  - + dobrá účinnost - kancerogenní, mutagenní

použit

pokožku

Kontrola dezinfekce

Používají se metody:

a) chemické

kvalitativní a kvantitativní ke stanovení aktivních látek a jejich obsahu v dezinfekčních roztocích,

b) mikrobiologické

- ke zjištění účinnosti dezinfekčních roztoků
- nebo mikrobiální kontaminace vydezinfikovaných povrchů (stěry, otisky, oplachy aj.).